

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

45

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • ערב פורים תשע"ב

בהידור מצוה שלא השתחוה להמן, ואף על פי כן כולם שמעו בקולו, והבינו שצריכים לחזור בתשובה.

והאריך בזה מו"ר הגה"צ ר"א"א דסלר זצ"ל במכתבו הנדפס בספר 'מכתב מאליהו' (ח"א עמ' 75) ומפני חשיבות ותועלת הדברים אמרנו להעתיקם כאן:

"שמעתי מאמורי" זצ"ל בשם אדמו"ר אור עולם גאון חכמת כוחות הנפש הגרש"ז זצ"ל. - מגילת אסתר היא רשימת מעשים של תשע שנים, משנת שלוש למלכות אחשוורוש עד שנת י"ב. אנו, וגם גדולים ממנו, לא היינו מבחינים בשום אופן שהכל עניין אחד, ורק מרדכי, ובצירוף רוח הקודש במדרגה שלו (כי לא כל רוח הקודש שווה), ידע כי הכל עניין אחד.

למשתה של אחשוורוש אסר להם מרדכי ללכת - כמפורש במדרש מגילת אסתר (קושטא רע"ט) "ובמלאות הימים האלה... אמר להם אל תלכו... כדי שלא יחא לשטן פתחון פה עליכם, ולא הקשיבו לו". והיו הרבה טוענים נגדו: - הרי פיקוח נפש הוא, כי מלך טיפש כאחשוורוש יהרוג ח"ו את כל ישראל בראותו שכל העמים באו ליום שמחתו חג שלוש שנים למלכותו ומישראל לא יבוא אף אחד, ועל כן לא שמעו לקולו, והלכו. ומכל מקום לא קרה להם אחר כך דבר רע.

אחר ט' שנים (בשנת י"ב לאחשוורוש) כשנתגדל המן, וציווה שהכל ישתחוו לו, - ומפורש בחז"ל (סנהדרין סא: לפי ההלכה, כרבא) שלא היה בכאן שום עבודה זרה, אלא חשש רחוק של מראית עין בעלמא, - ומרדכי לא השתחוה, היו הרבה מישראל צועקים שמעמיד בסכנת נפשות את כלל ישראל משום חסידות פרטית יתירה, כמפורש באגדת אסתר (פ' ג' אות ב') "אמר לו ישראל יתהא יודע שאתה מפילנו בחרב של זה הרשע, אמר להם 'אם כן אשתחוה לעבודה זרה? ולא קיבל עלינו'. ואחרי זה קרה ממש ככל אשר פחדו החולקים על מרדכי מקודם, היינו שיצתה גזירת המן להשמיד את כל היהודים.

אילו היינו שם, מה היינו אומרים אנחנו? מה גרמה לגזירה? האם מה שהקל מרדכי בענין כלל ישראל, או מה שתשע שנים מקודם היו מי שהקילו באיסור חכמים, שלא ליהנות מסעודת אחשוורוש בשביל פיקוח נפש של כלל ישראל? בוודאי היינו אומרים, שנראה בחוש שמעשה מרדכי גרם שכעס המן וגזר את השמדת כל היהודים, ואיך אפשר להכחיש את החוש? אבל האמת לא הייתה כן, אלא שזה שהיה נראה כחוש, לא היה אלא דמיון מהרהורי השטן, ובאמת העבירה של תשע שנים מקודם היא שגרמה, אבל היצר הרע רקד לפניהם בטענת "חוש" והטעה אותם, ועל כן גברה מידת הדין ויצתה הגזירה.

אמנם אחר כך שבו ממחשבתם והודו על האמת, ותחת אשר היו יכולים לעמוד בדעתם הרעה, ולהתנקם ממרדכי שחשבוהו מקודם לבוגד בעמו, תחת זאת באו כולם לקול קריאתו. ואף שגם אסתר, שידעו שהיא קרובתו של מרדכי, הראתה התקרבות להמן הצורך, בקוראה אותו ב' פעמים למשתה בשעה זו של צרת כלל ישראל, והיה בזה חיזוק לטענות השטן שלא ישמעו עוד אל דברי מרדכי, אבל הם, כששבו תשובה שלמה, לא שמעו עוד ליצר הרע, והצטרפו עם מרדכי בתענית וצום, ותשובה על חטאם שחטאו על פי החוש המדומה - אז נהיה הנס ואז ניצולו", עכ"ל.

והיינו שהייתה להם אמונת חכמים, והאמינו לדברי מרדכי כי הגזירה היא מפני שנהנו מסעודתו של אחשוורוש, אף על פי שהיו מוכרחים לבוא לשם במצות המלך, וגם כל הסעודה שם הייתה כשרה, וכמו שאמרו חז"ל (ילקוט אסתר א) על הפסוק "לעשות כרצון איש ואיש" - לעשות כרצון מרדכי והמן, והיינו שהייתה שם כשרות של מרדכי הצדיק, וגם לא שתו יין נסך, וכמו שאמרו במדרש (אסתר רבה ב, יד) על הפסוק "והשתיייה כדת אין אונס" - אין אונס ביין נסך, אבל התביעה עליהם הייתה 'שנהנו מאותה סעודה, כי אמנם היו מוכרחים לבוא ולכבד את המלך, אך היו צריכים שלא ליהנות מסעודה כזו.

וכל היהודים האמינו לדברי מרדכי כי הגזירה הייתה מפני החטא שנהנו מסעודתו של אותו רשע, ולא הסיבה הטבעית גרמה לזה, ועשו תשובה וצמו שלושה ימים לילה ויום, ועשו את התענית גם ביום טוב

יש כאלה שחושבים כי פורים הוא זמן של פטור ממצות תלמוד תורה, ויותר גרוע שיש שסבורים כי בפורים יש היתר לעשות חשבונות ולפגוע בין אדם לחברו, ומי שיש לו איזה קפיצה על מישוה חושב כי בפורים יוכל לפגוע בו בצורה של בדחנות, ככה יש שחושבים כאילו שיש היתר לזה.

וכבר סיפרנו מעשה שהיה בבחור מתמיד שהיה לו גישמאק בתורה, והיה לומד בהנאה גדולה את הגמרא עם המפרשים על הדף, עד לפורים אחד שעשו בדחנות בישיבה, לא הלכו ברחובות, אבל עשו בדחנות בתוך הישיבה על חשבוננו של אדם אחד, ואמנם לא הייתה שם פגיעה בין אדם לחברו, כי הלה היה בעל מידות טובות ולא הקפיד, אבל היה בזה קלות ראש וביטול תורה, ואחר כך סיפר לי אותו בחור שהיה מן המשתתפים בזה, כי מאז אותו פורים איבד את הגישמאק בתורה, ואמנם הוא ממשיך ללמוד, אך לא כמו שהיה קודם, זוהי התוצאה ברוחניות, והעונש הוא מידה כנגד מידה, שאיבד את ההצלחה בתורה.

ועוד מעשה שהיה בבחור שהייתה לו קפיצה על אדם שרצה להזיק לאחד מבני משפחתו, ואמנם לבסוף לא הצליח במחשבתו ולא הזיק כלום, אבל אותו בחור נשאר עם קפיצה עליו וחיפש דרך להתנקם ממנו, והיו עושים בפורים עיתון קיר בחדר האוכל עם קצת בדחנות, והלך וניצל את הזמן לעשות ליצנות מהאדם ההוא, וסופו של אותו בחור היה שסבל במשך חיינו מצער גידול בנים משונה ביותר, מפני ששם לא היה רק ביטול תורה, אלא גם גרם צער ופגיעה בין אדם לחברו, שזה יותר חמור מביטול תורה לבד, ולכן העונש הוא צער וייסורים.

צריכים לדעת כי פורים אינו זמן של סילוק חשבונות, וגם לא זמן של סתם בדחנות, ולא שמחה של פריקת עול וביטול תורה, אלא אדרבה זהו זמן מיוחד של קבלת התורה מאהבה, וכמו שאמרו חז"ל (שבת פח, א) ויתייצבו בתחתית ההר - מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כנגיית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם וכו' אמר רבא אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשוורוש דכתיב קיימו וקיבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר, ואז קיבלו את התורה מאהבה, וכמו שפירש"י שם "מאהבת הנס", ולכן פורים הוא הזמן המסוגל ביותר לתורה מאהבה.

וכיצד היה הנס? על ידי שעשו תשובה, וכבר בחודש ניסן בשנה הקודמת צמו שלושה ימים, ומרדכי הצדיק לקח תינוקות של בית רבן ולמד איתם הלכות קמיצה, שאז היה פסח שהוא זמן הבאת מנחת העומר וטעונה קמיצה, ואמרו חז"ל (מנחות קי, א) שהעוסק בתורת מנחה נחשב כאילו הקריב מנחה, ויש מעלה מיוחדת בקרבן מנחה שכתוב (ויקרא ב, א) "ונפש כי תקריב קרבן מנחה להשם", ופירש"י, "מי דרכו להתנדב מנחה עני אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו", והיינו מפני שהעני אין לו כלום, ומה שהוא מביא מתוך קשיים נחשב כאילו הקריב נפשו.

וכשהמן ראה את מרדכי הצדיק יושב ולומד עם תינוקות של בית רבן הלכות קמיצה הבין כי הוא אבוד, וכתוב בגמרא (מגילה טז, א) שאמר להם "אתא מלי קומצי קימחא דידכו ודחי עשרה אלפי כיכרי כספא דדידי", והיינו שזכו לנס פורים בזכות התורה של תינוקות של בית רבן שהוא הבל שאין בו חטא (שבת קיט, ב), והם עסקו בתורה למרות הגזירה, ולא הסיחו דעתם מדבקות בתורה באותו הזמן, ובזכות זה זכו שנתבטלה גזירת המן והייתה הישועה.

ומרדכי ואסתר אמרו להם שיצומו שלושה ימים, והם שמעו בקול מרדכי ולא הרהרו אחר דבריו, למרות שהיה מקום שיבואו בטענות על מרדכי כי הוא גרם לגזירה, שהרי הכל התחיל ממה שלא השתחוה להמן, ומפורש בגמרא (סנהדרין סא, ב) שזה היה רק מידת חסידות, ולא היה ממש עבודה זרה, אלא חשש רחוק של מראית עין בעלמא, ומרדכי רק נהג

ראשון של פסח, כי מפני הגזירה מותר לצום אפילו ביום טוב, וכמו שמותר לעשות תענית חלום בשבת, וישבו ועסקו בתורה ונתנו צדקה בזמן התענית, ועל ידי אמונת החכמים החזקה שהייתה להם, בנוסף לזכות התורה של תינוקות של בית רבן, בזכות זה זכו לנס פורים והייתה הישועה.

ומאהבת הנס בימי אשורוש חזרו וקיבלו את התורה מאהבה, כי במעמד הר סיני קיבלו את התורה רק מיראה, וכמו שאמרו חז"ל שכהה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, וביאר המהר"ל כי זו הייתה כפייה שכלית, שהבינו כי התורה היא זכות הקיום של כלל ישראל, אבל בפורים קיבלו את התורה מאהבה, והיינו כמו אמא שמאכילה את בנה בלי שום חשבונות, וכוונתה רק להנאת הבן, והיא נהנית כשהוא נהנה, כך ישראל בימי אשורוש קיבלו את התורה מאהבת הקב"ה בלי שום חשבונות, וגם לא לשם עולם הבא, רק לעשות נחת רוח ליוצרים.

ידוע שכל שנה ושנה חוזרת ההשפעה ברוחניות שהייתה פעם באותו הזמן, פסח הוא זמן חירותנו, והיינו חירות ממלאך המוות ומיצר הרע, וכל שנה בפסח חוזרת ההשפעה של חירות מיצר הרע, שאפשר להתגבר בקלות על הניסיונות, כמו שהיה באותו הזמן שקיבלו חירות מטומאת מצרים, וכן חג השבועות הוא זמן מתן תורתנו ויש בו השפעה של תורה, וסוכות הוא זמן שמחתנו ויש בו השפעה לשמחה של מצוה ועבודת השם בשמחה, וכך גם פורים הוא זמן מתן תורתנו יותר מחג השבועות, כי בפורים קיבלו את התורה מאהבה, והוא זמן שמסוגל להצלחה בתורה.

ועלינו לנצל את הימים המסוגלים האלו, כי בזמן שיש אפשרות וכוחות להצליח, מי שאינו מנצל את הכוחות לוקחים ממנו את הכוחות, וכמו שמצינו אצל שאול המלך שהפסיד את המלוכה בשביל שלא קיים מחיית עמלק בשלמות, ולעומת זאת דוד המלך גם בשני חטאים לא הפסיד את המלוכה, וביאר בספר העיקרים כי דוד המלך חטא בחטא פרטי שאינו שייך לחיובי המלוכה, אבל שאול חטא במחייית עמלק שהיא מחיובי המלך, וכיון שלא קיים את חיובי המלוכה בשלמות ניטלה ממנו המלוכה, וכן כל אדם שיש לו כוחות ואפשרויות להצלחה, אם אינו מנצל את כוחותיו, לוקחים ממנו את הכוחות.

לכן עכשיו בחודש אדר שהוא זמן המסוגל לתורה מאהבה, התביעה גדולה יותר אם לא מנצלים את הזמן כראוי, ושמעתי שיש עכשיו קטרוג ברחוב על בני הישיבות, ויש דרישה של השלטונות לגייס את בני הישיבות, והעיתונאים וכלי התקשורת עושים רעש גדול מזה, ועלינו לדעת כי בזמן שיש קטרוג למטה, זהו סימן שיש קטרוג למעלה, והיצר הרע שהוא גם השטן והוא מלאך המוות (ב"ב טו, א) עולה ומקטרג למעלה, ודווקא עכשיו בחודש אדר, שהוא זמן מיוחד של קבלת התורה מאהבה, יש קטרוג גדול יותר, מפני שאין אנו מנצלים הזמן כראוי לדבקות בתורה מאהבה.

וכפי הנראה שעדיין חסר לנו ההחלטה וכוחות הנפש להבין שחודש אדר הוא זמן של התמדה בתורה, ויש עניין נוסף בחודש אדר שהוא גם החודש האחרון של השנה, וכמו שמצינו בספרים כי סוף השנה הוא זמן של תיקון על העבר, וכתבו בספרים שיש ארבעה זמנים של תשובה, בכל יום לפני השינה, כל שבוע בערב שבת, כל חודש בערב ראש חודש, וכל שנה בערב ראש השנה, כך גם חודש אדר שהוא סוף השנה, זהו זמן הראוי לתשובה ולתיקון על כל השנה, וכיון שזהו זמן שמסוגל לתשובה ולתיקון על העבר, ויש בו חיוב של התמדה בתורה יותר מכל השנה, אם לא מקיימים את החיוב יש קטרוג מיוחד באותו הזמן.

ושמעתי שיש ישיבות חשובות שיש בהם התמדה גדולה בימי הפורים, וגם בחוץ לארץ יש סדרים גדולים של תורה בפורים, וכל אלו שעוסקים בתורה בפורים זוכים לישועות נפלאות, **ודאי שצריכים להיות בשמחה עם מצב רוח טוב, אבל הדרך לקיים "עז דלא ידע" היא לא באופן של שכרות שייצא מדעתו, אלא כמו שכתב הרמ"א (או"ח תרצה, ב) "ויש אומרים שאין צריך להשתכר כל כך אלא ישתה יותר מלימודו וישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארוך המן לברוך מרדכי", וכבר הביא המשנה ברורה שם מדברי הפרי מגדים שכתב על זה: "וכן ראוי לעשות", וכך עשו גדולי ישראל בדור שלפנינו, וגם בדרורנו אנו.**

ברוך השם זכינו לקיים סדרי לימוד בישיבה בליל הפורים, ומן הראוי לקבוע סדרים של תורה גם ביום הפורים, ויחד עם זה לקיים את מצוות היום ושמחת פורים כהלכתה, בדרך הטבע בחורים צעירים זקוקים לזה יותר, וכמו שמצינו בשולחן ערוך הלכות שבת (או"ח שא, ב) כי למרות שאסור לרוץ בשבת, אבל בחורים המתענגים בקפיצתם ומרוצתם מותר,

כי זהו העונג שבת שלהם, וצריכים לקיים את שמחת הפורים כהלכתה, אבל יש לעשות זאת במידה במשקל ובמשורה, עם זהירות שלא לפגוע באחרים, וכן שלא תהא קלות ראש ופריקת עול מתורה.

יהי רצון שנזכה לסייעתא דשמיא בכל מה ששייך לפורים!

כבר דיברנו שיש אנשים שחושבים כי פורים זהו זמן של פטור ממצות תלמוד תורה, אבל באמת לא יכול להיות דבר כזה, אלא אדרבה זהו זמן של קבלת התורה מאהבה, ואם בליל שבועות מבינים שיש חיוב של תורה יותר מכל השנה, כל שכן בפורים שאז קיבלו את התורה מאהבה, לכן ראוי להתחזק ביותר בלימוד התורה מאהבה בימי הפורים, ולא להרגיש כאילו שעושים טובה למישהו במה שלומדים בפורים.

ויש להשתדל ככל האפשר שיהא הלימוד לשמה, וגם אם מקבלים תמורה סמלית עבור מה שלומדים, הרי עיקר השמחה צריכה להיות מחמת הלימוד עצמו, שזוכים ללימוד תורה בזמן מסוגל כזה, ומצינו בחז"ל (מגילה טו, ב) על הפסוק ליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר - אורה זו תורה, והיינו מפני שהייתה גזירה גם על תלמוד תורה, ואחר כך "ליהודים הייתה אורה" שהתחזקו שוב בלימוד התורה.

ידוע שיש רבים שעוסקים בתורה בפורים, ורואים מזה הצלחה בכל ימות השנה, כי זכות התורה היא יותר מכל הזכויות, והתורה נותנת הצלחה בכל העניינים, כמו שאמרו (ע"ז יט, ב) כל העוסק בתורה נכסיו מצליחים, וגם מצינו במשנה ריש פאה שזוכים עבור תורה לפירותיהן בעולם הזה, והיינו כמו הקרן שקיימת לעולם הבא, כך הפירות הם מעין עולם הבא, ובפרט בזמן שיש ניסיונות וקשה יותר ללמוד, אם מתגברים ומשתדלים לעסוק בתורה למרות הניסיונות, הרי זה נותן זכויות גדולות מאד לכל אחד ואחד וגם לכלל הציבור.

ועכשיו אנו זקוקים לזכויות מרובות, בפרט לאור מצבו של רבינו יוסף שלום בן חיה מושא לרפואה שלמה, וכבר נתפרסם הבוקר מכתבו של מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א כי בחסידי שמים ראו השתפרות במצב, אבל עדיין צריכים להתחזק לרפואתו שהרבים צריכים לו, אדם גדול משפיע ומגן בזכותו על הדור כולו, וכמו שפירש"י על הפסוק (במדבר יג, כ) "היש בה עץ אם אין" - אם יש בהם אדם כשר שיגן עליהם בזכותו.

אנחנו נמצאים בסכנה ביטחונית גדולה מאד, והיושבים כאן בארץ הקודש לא מרגישים את הסכנה, וכפי שאמר פעם מרן הרב מפוניבז' צ"ל כי זוהי הבטחת התורה "וישבתם לבטח בארצכם", שאנו חיים כאן בבטחה ללא מורא ופחד.

וכבר סיפרתי מה שסיפר לי אדם שהוא אזרח חוץ, וקיבל מכתב ממדינתו שהם קוראים לו לשוב לארצו, מפני שהם רואים את הסכנה שיש כאן וחוששים לשלומו, מי שנמצא כאן בארץ אינו מרגיש את הסכנה, וצריכים זכויות רבות כדי להינצל, וההגנה מכל הסכנות היא זכות התורה כמאמרם (סוטה כא, א) תורה מגנא ומצלא.

לכן עלינו להתחזק בדבקות בתורה מתוך שמחה, וכל אחד יחשוב לעצמו על הרווחים ועל ההפסדים בכל מה שהוא עושה, וכמו שאמרו (אבות ב, א) הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, צריכים לחשוב מה ההפסד ומה הרווח, חיי שעה כנגד חיי עולם.

ואם לומדים ספרי מוסר זה משפיע, ואמנם לא שייך ללמוד מוסר ומיד לקיים את כל מה שכתוב שם, אלא צריכים קודם לדעת את הידיעות, ואז במשך הזמן חושבים עליהם ומקיימים אותם, וזה נותן שמחה גדולה מאד, כי אחרי שידעו את המחלה, יודעים גם את התרופה לזה, וצריכים לחזור שוב ושוב על הידיעות, שהטבע משכחם.

ברוך השם אנחנו יודעים מה שצריכים לעשות ביום הפורים, וכבר יש תקווה שנזכה לסייעתא דשמיא לקיים את יום הפורים כהלכתו!

לעילוי נשמת
זיסל בת חיים ע"ה
נלב"ע י"ד אדר א' תשס"ח
ת.נ.צ.ב.ה.